Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy Tirwedd Cenedlaethol
Clwydian Range and Dee Valley National Landscape

Pontcysyllte
Safle Treftadaeth Y Byd
World Heritage Site

Pobl Dyffryn Dyfrdwy Ddoe a Heddiw: Top Trumps Cymeriadau

Nodiadau Canllaw i Athrawon

Amcanion Dysgu	Meini Prawf Llwyddiant
Defnyddio fy ngwybodaeth fathemategol i chwarae gêm Top Trumps yn llwyddiannus.	• Dilyn y rheolau er mwyn chwarae'r gêm gyda fy nghymheiriaid. • Darllen y wybodaeth am bob cymeriad i ehangu fy ngwybodaeth a chefnogi meysydd dysgu eraill.
Time needed for activity	**60 munud**
Lleoliad	**Dosbarth**
Adnoddau	• Cardiau Top Trumps Cymeriadau wedi'u hargraffu

Y Briff ar gyfer yr Athro

Gweithgareddau Cychwynnol

Bydd y gêm hon o **Top Trumps Cymeriadau** yn eich helpu chi i ddeall pobl ddoe a heddiw sydd wedi siapio tirlun Dyffryn Dyfrdwy.

Gallwch ganfod rhagor ac archwilio'r bobl hyn yn y gweithgareddau addysgol canlynol:

- Artistiaid Enwog
- Taflenni Ffeithiau Cymeriadau
- Merched Llangollen
- Thomas Telford
- Chwarae rhan pwy wnaeth adeiladu'r Draphont Ddŵr
- Artistiaid Dyffryn Dyfrdwy
- Awduron Teithio

Cyfarwyddiadau ar gyfer y Gweithgaredd

Top Trumps Cymeriadau

Chwaraewyr: 2 - 6
Adnoddau: Cardiau Top Trumps Cymeriadau wedi'u hargraffu

Sut i Chwarae:

- Cymysgwch y cardiau a'u rhannu wyneb i lawr rhwng y chwaraewyr.
- Y chwaraewyr i ddal eu cardiau yn eu dwylo gyda'r cerdyn cyntaf mewn golwg yn unig.
- Y chwaraewr ar ochr dde y deliwr i ddechrau. Mae'r chwaraewr yn dewis yr ystadegyn y maent yn dymuno chwarae, fel arfer, yr ystadegyn uchaf sydd gan y chwaraewr ar y cerdyn. Yna maent yn datgan enw'r ystadegyn a'i werth e.e. Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy, 1798".
- Mae'r chwaraewr yn mynd rownd mewn cylch, yn datgan eu gwerthoedd ar gyfer yr ystadegyn hwnnw. Yr enillydd yw'r chwaraewr â'r ystadegyn o'r gwerth mwyaf ymysg yr holl chwaraewyr.
- Mae'r chwaraewr â'r gwerth mwyaf yn casglu cardiau'r chwaraewyr eraill ac yn eu rhoi ar waelod eu pecyn.
- Mae'r chwaraewyr yn ailadrodd y rowndiau clocwedd, nes bod un chwaraewr wedi ennill yr holl gardiau.
- Os yw'r gwerth uchaf yn cael ei rannu gan un neu fwy o chwaraewyr, mae'r cardiau yn mynd yn y canol nes i'r rownd nesaf gychwyn. Caiff hyn ei ailadrodd gymaint o weithiau ag y mae chwaraewyr yn datgan ystadegau. Os yw chwaraewr yn ennill y rownd nesaf, maent yn ennill yr holl gardiau sydd yn y canol.

Gweithgareddau Estynedig

Sgôr Amgylcheddol:

- Dyfeisiwch **Sgôr Amgylcheddol** ar gyfer pob un o'r cymeriadau. Gall y disgyblion ganfod rhagor am eu cymeriadau drwy rhai o'r gweithgareddau eraill sydd wedi'u hawgrymu yn y pecynnau dysgu.
- Gweithiwch mewn grŵp i drafod sgôr amgylcheddol pob cymeriad, gallwch hyd yn oed ysgrifennu'r sgôr ar y cardiau chwarae a chwarae'r gêm eto.

Her fathemategol:

- Gallwch wneud y gêm yn fwy heriol drwy ychwanegol her fathemategol. Bydd angen i'r chwaraewr fod mewn parau neu grwpiau o allu tebyg.
- Bydd yr athro'n pennu gallu bob chwaraewr cyn y gêm e.e. lefel uchel neu lefel uchel iawn neu ddefnyddio fersiwn wag i wahaniaethu'n bellach.
- Ar gyfer pob ystadegyn sy'n cael ei ddatgan, mae'n rhaid i'ch chwaraewyr adio neu luosi fel yr awgrymir ar y cerdyn a datgan yr ateb i'r chwaraewyr eraill.

Syr Watkin Williams-Wynn
4ydd Barwnig

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1770
Enwogrwydd	70
Effaith dyddiol	56
Datrys problemau	47
Creadigrwydd	20

Tirfeddiannwr Cymreig, gwleidydd a noddwr o'r celfyddydau, fe wahoddodd artistiaid i baentio tirluniau hardd yn Nyffryn Dyfrdwy.

Richard Wilson
Artist

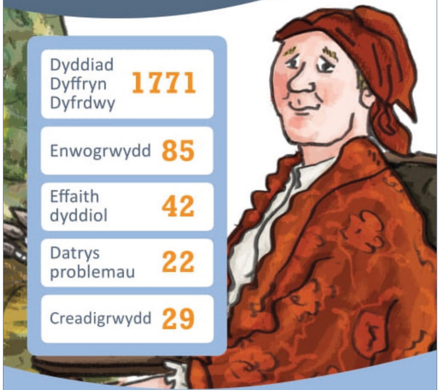

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1771
Enwogrwydd	85
Effaith dyddiol	42
Datrys problemau	22
Creadigrwydd	29

Artist tirluniau Cymreig enwog, cafodd ei wahodd gan Syr Watkin Williams-Wynn i baentio Abaty Glyn y Groes a Chastell Dinas Brân.

Paul Sandby
Artist

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1771
Enwogrwydd	80
Effaith dyddiol	38
Datrys problemau	21
Creadigrwydd	28

Gwneuthurwr mapiau ac arlunydd tirluniau, gofynnodd Syr Watkin Williams-Wynn iddo baentio tref a phont Llangollen a Chastell Dinas Brân.

J. M. W. Turner
Artist

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1798
Enwogrwydd	100
Effaith dyddiol	75
Datrys problemau	23
Creadigrwydd	30

Artist anhygoel o dalentog a byd enwog, fe ymwelodd â gogledd Cymru ar daith gynnar i fraslunio'r golygfeydd cyn eu paentio nes ymlaen.

Bachgen Asynnod
Gweithiwr

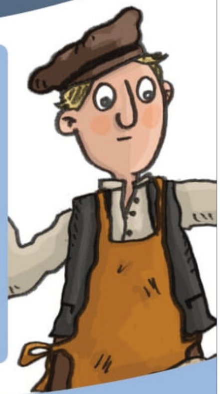

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1932
Enwogrwydd	5
Effaith dyddiol	2
Datrys problemau	20
Creadigrwydd	3

O ddiwedd y 1800au, cafodd bechgyn ifanc eu cyflogi i arwain ymwelwyr i atyniadau lleol ar gefn asynnod.

Exuperius Pickering
Entrepreneur

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1817
Enwogrwydd	45
Effaith dyddiol	45
Datrys problemau	48
Creadigrwydd	19

Entrepreneur lleol, fe adeiladodd y Bont Gadwyn dros Afon Dyfrdwy i gludo ei nwyddau sef glo, calch a haearn barrau yn rhad ar y gamlas.

Samuel Jones
Entrepreneur

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1869
Enwogrwydd	40
Effaith dyddiol	41
Datrys problemau	45
Creadigrwydd	18

Fe adeiladodd annedd bychan a'r camera obscura ar Gastell Dinas Brân, a agorodd i'r cyhoedd yn 1869.

Bessie
Brenhines y Castell

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1900
Enwogrwydd	35
Effaith dyddiol	30
Datrys problemau	29
Creadigrwydd	4

Rheolodd Bessie ystafell de ar Gastell Dinas Brân, fe weinodd luniaeth i dwristiaid am 45 mlynedd ac fe gyflogodd lawer o drigolion lleol.

George Borrow
Awdur Teithio

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1854
Enwogrwydd	82
Effaith dyddiol	37
Datrys problemau	28
Creadigrwydd	23

Fe ysgrifennodd Wild Wales, llyfr a gyflwynodd harddwch Cymru i'r bobl yn oes Victoria gan roi Cymru ar y map am y tro cyntaf i dwristiaid.

Thomas Pennant
Awdur Teithio

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1778
Enwogrwydd	77
Effaith dyddiol	29
Datrys problemau	27
Creadigrwydd	21

Awdur teithio Cymreig enwog, fe ysgrifennodd dau rifyn o Tours of Wales oedd yn cynnwys hanes lleol a manylion am blanhigion ac anifeiliaid.

Thomas Telford
Pensaer a Pheiriannydd

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1793
Enwogrwydd	99
Effaith dyddiol	98
Datrys problemau	50
Creadigrwydd	27

Pensaer enwog a ddyluniodd camlas a Dyfrbont Pontcysyllte. Fe wellodd y ffordd genedlaethol bwysig, sef Ffordd A5 Llundain i Gaergybi.

William Jessop
Prif beiriannydd

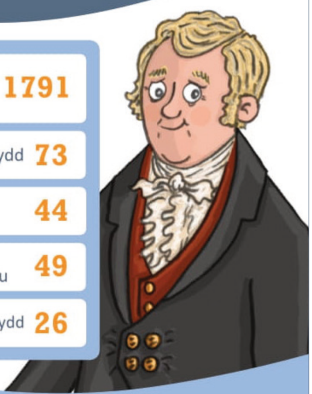

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1791
Enwogrwydd	73
Effaith dyddiol	44
Datrys problemau	49
Creadigrwydd	26

Rheolwr Thomas Telford, fe oruchwyliodd y broses o ddylunio ac adeiladu camlas Ellesmere (Llangollen bellach) a Dy Pontcysyllte.

Sarah Ponsonby
Merched Llangollen

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1780
Enwogrwydd	83
Effaith dyddiol	64
Datrys problemau	24
Creadigrwydd	25

Yn 23 oed, fe ffodd yn ddistaw bach o gartref ei theulu yn Iwerddon i fod gyda'i chydymaith, Eleanor Butler. Gyda'i gilydd fe wnaethant ymgartrefu yn Llangollen.

Eleanor Butler
Merched Llangollen

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1780
Enwogrwydd	84
Effaith dyddiol	65
Datrys problemau	25
Creadigrwydd	24

Fe ffodd o Iwerddon gyda Sarah Ponsonby, a buont yn byw gyda'i gilydd yn Llangollen a daethant yn enwog am eu stori ysbrydoledig.

William Gilpin
Awdur Teithio

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1773
Enwogrwydd	81
Effaith dyddiol	38
Datrys problemau	26
Creadigrwydd	22

Yn fwyaf adnabyddus fel awdur teithio a ddatblygodd y syniad o dirwedd Darluniadwy - fel llefydd hardd yn deilwng o gael eu paentio.

William Hazeldine
Meistr Haearn

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1800
Enwogrwydd	17
Effaith dyddiol	32
Datrys problemau	46
Creadigrwydd	7

Fe adeiladodd Ffowndri Haearn Plas Kynaston yng Nghefn Mawr i gynhyrchu'r haearn ar gyfer Dyfrbont Pontcysyllte. Ei lysenw oedd oedd 'Merlin', the wizard Ironmaster.

Ceidwad
Tirwedd Genedlaethol

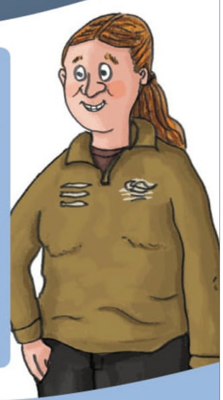

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2011
Enwogrwydd	28
Effaith dyddiol	80
Datrys problemau	44
Creadigrwydd	14

Fy swydd i ydi edrych ar ôl safleoedd cefn gwlad yn Nyffryn Dyfrdwy. Rydw i'n edrych ar ôl ardaloedd i fywyd gwyllt ac yn helpu pobl i fwynhau a pharchu'r dirwedd.

Swyddog
Safle Treftadaeth y Byd

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2009
Enwogrwydd	30
Effaith dyddiol	57
Datrys problemau	38
Creadigrwydd	9

Fy swydd i yw edrych ar ôl Safle Treftadaeth y Byd Camlas a Dyfrbont Pontcysyllte a helpu pobl i ddysgu mwy amdano.

Rheolwr y Ganolfan Ymwelwyr

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2012
Enwogrwydd	25
Effaith dyddiol	51
Datrys problemau	37
Creadigrwydd	8

Rydw i'n sicrhau bod ymwelwyr â Chamlas a Dyfrbont Pontcysyllte yn cael amser gwych tra'n parchu'r safle o bwysigrwydd byd-eang.

Archeolegydd
CADW

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2021
Enwogrwydd	26
Effaith dyddiol	60
Datrys problemau	39
Creadigrwydd	10

Fel Archeolegydd rydw i'n astudio'r gorffennol drwy weddillion megis esgyrn, tecstilau, crochenwaith, teclynnau, nodweddion tirweddau ac adeiladau.

Garddwr
Plas Newydd

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1933
Enwogrwydd	24
Effaith dyddiol	75
Datrys problemau	32
Creadigrwydd	17

Fy swydd i ydi edrych ar ôl y gerddi hanesyddol. Rydw i'n cysylltu gardd heddiw gyda gorffennol unigryw Merched Llangollen a fu'n byw ym Mhlas Newydd.

Curadur
Amgueddfa Llangollen

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2002
Enwogrwydd	21
Effaith dyddiol	31
Datrys problemau	36
Creadigrwydd	11

Rhan o fy swydd ydi edrych ar ôl casgliadau ac arteffactau a darnau o gelf. Rydw i hefyd yn helpu i adrodd hanes y gwrthrychau yma wrth y cyhoedd.

Swyddog Rhostir
Tirwedd Genedlaethol

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2020
Enwogrwydd	22
Effaith dyddiol	61
Datrys problemau	34
Creadigrwydd	6

Fy swydd i ydi gweithio gyda ffermwyr i'w helpu i wella cynefinoedd yr ucheldir a lleihau'r risg ac effaith tanau gwyllt.

Ffermwr
Dyffryn Dyfrdwy

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1972
Enwogrwydd	10
Effaith dyddiol	78
Datrys problemau	42
Creadigrwydd	5

Rydw i'n rheoli fferm gyda defaid, cnydau, gwartheg godro a merlod. Mae'r gymysgedd yma'n gweithio'n dda yn iseldir ac ucheldir amrywiol fy fferm.

Tywysydd Cychod
Gweithiwr

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2017
Enwogrwydd	16
Effaith dyddiol	26
Datrys problemau	33
Creadigrwydd	12

Rydw i'n edrych ar ôl y ceffylau ar Gamlas Llangollen. Maen nhw'n tynnu cychod ar y gamlas ar deithiau hamdden. Dechreuodd hyn yma gyntaf yn 1884.

Swyddog Awyr Dywyll

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2019
Enwogrwydd	20
Effaith dyddiol	59
Datrys problemau	31
Creadigrwydd	13

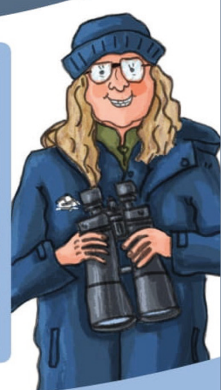

Fy swydd i yw hyrwyddo ac addysgu pob am bwysigrwydd yr awyr dywyll a helpu i leihau llygredd golau.

Ciper
Fferm Dyffryn Dyfrdwy

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1967
Enwogrwydd	6
Effaith dyddiol	32
Datrys problemau	30
Creadigrwydd	1

Mae fy swydd i'n ymwneud â rheoli bywyd gwyllt a thir ar gyfer adara. Rydw i'n creu ac yn cynnal cynefinoedd ac yn helpu i amddiffyn bywyd gwyllt pwysig.

Cynorthwy-ydd Treftadaeth

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	1981
Enwogrwydd	31
Effaith dyddiol	83
Datrys problemau	41
Creadigrwydd	16

Fy ngwaith i yw dweud wrth ymwelwyr am Ferched Llangollen a hanes eu cartref eithriadol ym Mhlas Newydd.

Swyddog
Cyfoeth Naturiol Cymru

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2013
Enwogrwydd	23
Effaith dyddiol	87
Datrys problemau	43
Creadigrwydd	2

Mae fy swydd i'n ymwneud ag edrych ar ôl ein hamgylchedd ar gyfer pobl a natur. Rydw i'n helpu ffermwyr a rheolwyr tir i wneud beth sydd orau i fywyd gwyllt Cymru.

Swyddog Prosiect
Ein Turlun Darluniadwy

Dyddiad Dyffryn Dyfrdwy	2018
Enwogrwydd	27
Effaith dyddiol	63
Datrys problemau	40
Creadigrwydd	15

Mae fy swydd yn cael ei hariannu gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri. Rydw i'n adrodd hanes tirwedd Dyffryn Dyfrdwy ac yn helpu i amddiffyn y dreftadaeth at y dyfodol.

Maths Challenge
Addition - Super Level

Dee Valley date	+10
Everyday impact	+ fame
Problem solving	+100
Creativity	+10
Environmental	+20

Maths Challenge
Addition - Mega Level

Dee Valley date	+ fame
Everyday impact	+ everyday impact
Problem solving	+ creativity
Environmental	+ everyday impact

Maths Challenge
Addition - Blank

Dee Valley date	+
Everyday impact	+
Problem solving	+
Creativity	+
Environmental	+

Maths Challenge
Multiplication - Super Level

Dee Valley date	x2
Everyday impact	x2
Problem solving	x10
Creativity	x10
Environmental	x2

Maths Challenge
Multiplication - Mega Level

Dee Valley date	x10
Everyday impact	x5
Problem solving	x5
Creativity	x10
Environmental	x5

Maths Challenge
Multiplication - Blank

Dee Valley date	x
Everyday impact	x
Problem solving	x
Creativity	x
Environmental	x